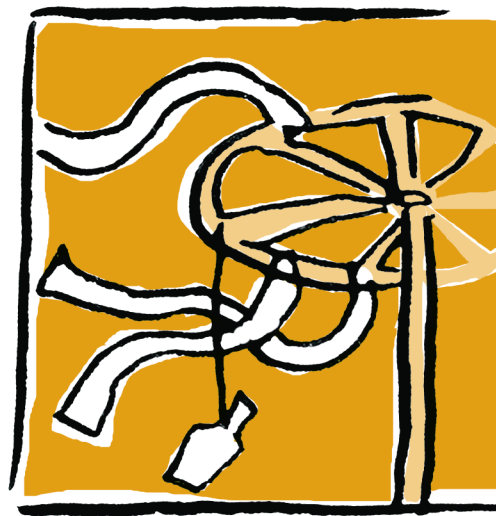
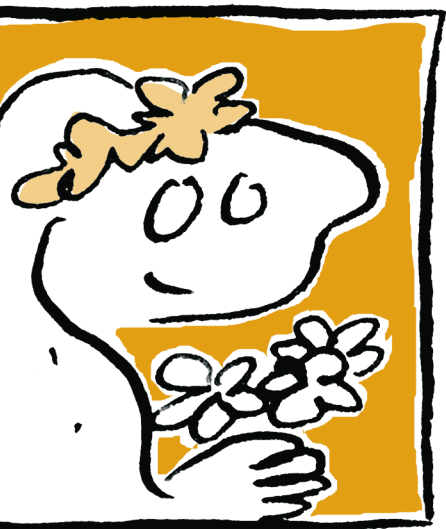

Naptárak és ünnepek I-II.

DIÁKMELLÉKLET

D1 Naptárak és ünnepek

A római naptár hónapnevei

Romulus király Kr. e. (753?–715?) hagyomány szerinti 10 hónapos naptára (melyben a hónapok hosszabbak voltak a mostaniaknál, s közel sem voltak egyenlő hosszúságúak) az alábbi volt:

1.	Martius
2.	Aprilis
3.	Maius
4.	Iunius
5.	Quintilis

6.	Sextilis
7.	September
8.	October
9.	November
10.	December

Numa Pompilius (Kr. e. 715?–672?) két új hónapot iktatott be. Így alakult ki a 12 hónapos naptár:

1.	Martius
2.	Aprilis
3.	Maius
4.	Iunius
5.	Quintilis
6.	Sextilis

7.	September
8.	October
9.	November
10.	December
11.	Ianuarius*
12.	Februarius**

- Átlagosan milyen hosszúak lehettek Romulus király hónapjai?
- Vajon miért iktatott be Numa Pompilius két további hónapot? És miért éppen kettőt?

* Ianus

Kétarcú, előre és hátra is tekintő görög isten. A kapuk és a kezdetek (például az év kezdetének) istene. Az előbbi azért, mert a kapun kifelé is, befelé is lehet menni. Az utóbbi azért, mert a múltat és a jövőt is ismeri.

**Februa

Februumnak nevezték azt a szíjat, amellyel a tisztulási ünnepen a papok (jelképesen) megcsapkodták az embereket, hogy megtisztuljanak.

D2 Naptárak és ünnepek

Istenek a római naptárban

1. Olvassátok el az alábbi mitológiai történeteket, valamint a mellékelt leírást a szóban forgó istenek rokoni kapcsolatairól
2. Szorgalmi feladatként rajzoljatok családfát ezen istenek rokonságáról! Ha lehet, rajzoljátok be a családfába a legérdekesebb történetek kapcsolatait vagy idejét is!

Ianus

Minthogy Ianus a múltat és a jövőt is ismeri, érthető, hogy minden fontosabb vállalkozás előtt fohászokdtak hozzá; így lett a kereskedelem és a hajózás istene is. Kettős arca ókori római pénzérméken is megjelenik, s mindig van valami hajóra utaló részlet is a pénzen a fej mellett.

Szentélye a Forum Romanumon volt, s annak kapuit mindaddig nyitva tartották, amíg a Római Birodalom területén háború folyt.

Mars

Megfelelője a görög mitológiában Ares, a viszálykodás és háború istene.

Anyja, Juno, egy csodás erejű virág illatától fogant meg. Rómát védte: kifelé harcolt, befelé kedves volt. A neki szentelt hónapban (március) kezdtek a rómaiak hadi vállalkozásokba. A Salius-papok márciusban mindig szertartásos fegyvertáncot járva vonultak végig Rómán.

Aphrodité = Venus

A szépség és szerelem istennője. A tenger habjaiból kelt ki. Kedvenc lakhelye Ciprus szigete. Férje Héphaisztosz (a sánta kovácmester).

Homérosz leírta, hogy Párisz neki ítélte a legszebbnek járó aranyalmát, ezért ő segítette Pariszt, hogy az övé legyen Helené, s ez vezetett a trójai háború kirobbanásához.

D3 Naptárak és ünnepek

Természet után elnevezett hónapok

A régi magyar hónapneveknek sokféle változata van. Ezek között vannak olyanok is, amelyek a természet változásaira, vagy az emberi tevékenységek rendjére utalnak.

Próbáljátok besorolni az alábbi régi magyar hónapneveket a megfelelő helyre. (Mind-egyikhez hozzáértendő a „hava” szó, tehát Áldás hava, Álom hava stb.)

Áldás
Álom
Enyészet
Fereteg
Földanya
Ígéret
Jégbontó
Kikelet
Magvető
Napisten
Szelek
Új kenyér

Január	
Február	
Március	
Április	
Május	
Június	
Július	
Augusztus	
Szeptember	
Október	
November	
December	

Tanulmányozd az alábbi táblázatban a hónapneveket, s gondold végig, hogy a „természeti nevek” – például Kikelet hava, Új kenyér hava stb.– használatának mik lennének az előnyei és hátrányai.

Január	Boldogasszony hava	Télhó	Fergeteg hava
Február	Böjtelő	Télutó	Jégbontó
Március	Böjtmás	Tavaszelő	Kikelet
Április	Szt. György	Tavaszhó	Szelek
Május	Pünkösd	Tavaszutó	Ígéret
Június	Szt. Iván	Nyárelő	Napisten
Július	Szt. Jakab	Nyárhó	Áldás
Augusztus	Kisasszony	Nyárutó	Új kenyér
Szeptember	Szt. Mihály	Őszelő	Földanya
Október	Mind(en)szent(ek)	Őszhó	Magvető
November	Szt. András	Őszutó	Enyészet
December	Karácsony	Télelő	Álom

Összehasonlításul – és érdekességképpen – mellékeljük az állatövi jegyeket is:

Kos	Március 21–	
Bika	Április 21–	
Ikrek	Május 21–	
Rák	Június 22–	
Oroszlán	Július 23–	
Szűz	Augusztus 24–	
Mérleg	Szeptember 24–	
Skorpió	Október 24–	
Nyilas	November 23–	
Bak	December 22–	
Vízöntő	Január 21–	
Halak	Február 21–	

*D4 Naptárak és ünnepek***A zsidó hónapnevek**

A zsidó hónapnevek babiloni hónapnevekből származnak. Lásd az alábbi összehasonlítást:

Zsidó	Babiloni
Niszán	Nisanu (= első termés)
Ijjár	Aiaru
Sziván	Simanu
Tammúz	Duzu (egy isten neve)
Áv	Abu
Elul	Ululu
Tisri	Tashritu
Marhesván	Arahsamnu
Kiszlév	Kislimu
Tévét	Tebetu
Sevát	Shabatu
Ádár	Addaru

*D5 Naptárak és ünnepek***A muszlim hónapnevek**

A muszlim naptár 12 hónapja a következő:

Muharram, Szafar, Rabi al-avval, Rabi asz-száni, Dzsumada al-Ulá, Dzsumádá asz-szánija, Radzsab, Saban, Ramadán, Savvál, Dzúl-kaada, Dzúl-hiddzsa.

*_*_*

Minthogy az iszlám év 11 nappal rövidebb a csillagászati évnél, a muszlim naptárban az évkezdet minden évben kicsit előbbre tolódik.

Nevezetes hónapja az iszlám naptárnak Ramadán (a 9. hónap), a böjt hónapja. Ebben a hónapban történt meg a Korán kinyilatkoztatása. A fent leírt eltolódás következtében azonban sem Ramadán, sem a többi muszlim ünnep nem kötődik évszakhoz, bármely (keresztény) hónapra eshet; pontosabban: ha idén nyár elejére esik, akkor jövőre tavasz legvégére fog esni.

D6 Naptárak és ünnepek

A hét napjai

Hétfő

Jelentése: 'a hét feje', azaz kezdete.

A „fő” = 'kezdet, valaminek az eleje' jelentéssel kapcsolatban lásd hídfő, Marosfő

Kedd

Jelentése: 'második nap'.

A két (kettő) szóból származik -d sorszámnevképzővel. (Vö.: másod, harmad!) Kezdeti alakja *ketted* > *keted* lehetett.

Szerda

Jelentése: 'középső'.

Szláv eredetű név: *sreda* = 'közép'.

Csütörtök

Jelentése: 'negyedik nap'.

Szláv eredetű: *csetert*, *четыре* = 'négy'

Péntek

Jelentése: 'ötödik nap'.

Szláv eredetű: *pety*, *пять* = 'öt'

Szombat

Jelentése: 'pihenés'.

Végső forrása a héber *sabbath* = 'az Úr megpihenésének napja'

Vasárnap

Jelentése: 'vásároló nap'

A *vásár* szó ugyan perzsa eredetű, de maga a *vasárnap* név már magyar fejlemény. Azt a napot jelenti, amelyen vásárokat tartanak.

- Játsszatok el a gondolattal, hogy hányféleképpen tudnánk még elnevezni a hétfőt!
- Mit gondoltok: miért vasárnap tartották a vásárokat? És mindig akkor tartották?
- Mi lehet annak az oka, hogy három nap-nevünk is szláv eredetű?